

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

TEMIR YO'L TRANSPORTINING ASOSIY FONDLARINI MODERNIZATSIYA QILISH ZARURATI

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich

Boliyev Alisher Sobirjonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya. *O'zbekiston iqtisodiyotida temir yo'l transportining roli juda katta va muhimdir. Bu soha mamlakatning eksport va import tashish, ishlab chiqarishni rivojlantirish, korxonalar va investitsiyalar uchun transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish, regional hamkorlikni kuchaytirish, turizm va yo'lovchi transportni rivojlantirishda katta o'rin egallaydi.*

Kalit so'zlar: *transport tizimi, rivojlanish istiqbollari, temir yo'l transporti, mintaqaning raqobatbardoshligi, logistika salohiyati.*

Kirish. Temir yo'l transportining asosiy vositalarini texnik rivojlantirish sur'atlari, transport sohasida samaradorlikni oshirish va yuk tashish sifati parametrlari o'rtasidagi nomuvofiqlikni pasaytiradi. Bu rivojlanish va yangilanishlar, transport tizimini to'liq isloh qilish, xizmat sifatini oshirish, va transport vositalarining ishonchliligini kuchaytirish maqsadini ta'minlashda muhimdir. Shu bilan birga, transport sohasidagi rivojlanish istiqbollari va tendensiyalarni chuqurlashtirish, ilmiy-tadqiqot institutlari, korxonalar va davlat tashkilotlari, texnik jamoalar hamkorlik qilishlari kerak.

Muhokama va Natijalar: O'zbekiston Respublikasi Markaziy Osiyoda strategik geografik o'rinni egallashi va mintaqaning geosiyosiy rivojlanishining markazi ekanligini hisobga olib, qit'aning Shimoliy va Janubi, Sharqiy va G'arbiy qismini bog'lovchi asosiy tranzit yo'laklari O'zbekiston Respublikasi hududidan o'tadi. O'zbekiston. Bu AOni rivojlantirishni rejalashtirish va qo'shimcha ishlab chiqish va optimallashtirishni talab qiladigan muammolarni aniqlashda hal qiluvchi omillardan biridir.[1]

Temir yo'l transporti sohasida ilgari imzolangan xalqaro shartnomalarga muvofiq, davlat va iste'molchilar ehtiyojlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan optimal shakllantirilgan va amalga oshirilayotgan transport siyosati, shuningdek, AOni rivojlantirish strategiyasi ushbu sohaga investitsiyalarni jalb etishga qaratilgan. , shunga ko'ra, davlat iqtisodiyotida kelajakda davlatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy siyosatini ta'minlashda bevosita asosiy rollardan birini o'ynaydi. [2]

Rivojlanish strategiyasining maqsadi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining ajralmas qismi sifatida temir yo'l tarmog'ini shakllantirish va rivojlantirishni davom ettirish, mamlakatning transport-tranzit salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlarini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

yaratish, mahsulotlarni mahalliyashtirish darajasini oshirish, transport va texnik jihatdan tartibga solish, shuningdek, xavfsizlikni ta'minlash va poezdlar harakatining qulayligi va ishonchlilik darajasini oshirish, temir yo'l transportining investitsion jozibadorligini oshirish sohasida kelishilgan siyosat olib borish.[3]

Hozirgi kunda O'zbekiston transport sohasi katta rivojlanish ko'rsatib, mavjud yo'nalishlarda turli xil yuklar va yo'lovchilarni tashish uchun qoniqtirish imkoniyatlariga ega. 2021-yilning 1-oktabr holatiga ko'ra, transport sohasida qarrib 18,723 ta korxonalar va tashkilot faoliyat ko'rsatmoqda. Ular o'tgan yilga nisbatan 1,947 birlikka o'sish bilan, umumiy soni 11,6% ga yetib keldi.

Bundan tashqari, temir yo'li transportining yuk aylanmasi hajmi 18,702,3 mln. tonna-kilometrni tashkil etdi va o'tgan yilga nisbatan 958,6 mln. tonna-kilometr yoki 5,4% o'sib bordi.[4]

Geografik joylashuvi davlatlar o'rtasidagi rivojlanish potentsialini ko'rsatadi. Dunyoda dengiz transportiga to'g'ri kirish imkoniyatiga ega bo'lmagan qirqdan ortiq mamlakatlar mavjud, shu bilan transport turidan foydalanish eng arzon bo'lgan joylardan biri bo'lib qo'yilmoqda. Ularning savdo aloqalari, jumladan, tranzit imkoniyatlari va ochiqligi, siyosiy irodaga bog'liq bo'lib, O'zbekiston uchun bu masala alohida ahamiyatga ega.[5]

O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasidagi dengiz transportiga to'g'ri kirish imkoniyatiga ega bo'lmagan davlatlar bilan barcha chegaralarni bo'lib, dengiz yo'llariga to'g'ri kirish imkoniyatiga ega bo'lmagan davlatlar bilan chegaradosh bo'lib, bu esa O'zbekiston uchun dunyodagi eng katta transport imkoniyatlaridan birini ta'minlaydi.

1991-yilgacha O'zbekistonda transport sohasida janubiy, g'arbiy, va sharqiy xalqaro yo'llarga to'g'ri kirish imkoniyati mavjud edi. Ammo, bu imkoniyatlar mamlakat ichida ham cheklangan edi.[6]

O'tgan davr mobaynida O'zbekiston, zamonaviy yo'l-transport infratuzilmasini shakllantirish, jahon bozorlariga yangi yo'nalishlar ochish, va mamlakatimizni dunyoning boshqa mintaqalari bilan bog'lovchi zamonaviy transport kommunikatsiyalarini yaratish bo'yicha katta ishlar amalga oshirildi. Temir yo'llar qurish va yagona temir yo'l tarmoqlarini yaratishga katta e'tibor berildi. Navoiy-Uchquduq - Sultonuvaystog-Nukus temir yo'l liniyasi va Markaziy Osiyodagi Birlashgan temir yo'l va avtomobil ko'prigi kabi lozimli yo'nalishlar qurildi. Toshguzar — Boysun-Qumqo'rg'on temir yo'l liniyasi esa yuk va yo'lovchi tashish masofasini qisqartirish maqsadida qurildi, bu esa tranzit uchun to'lovlardan ozod qilishga imkon berdi.

O'zbekistonning so'nggi yillarda transport sohasidagi rivojlantirishlari natijasida, yangi temir yo'l tarmoqlari kengaytirildi, mavjud yo'llar modernizatsiya va rekonstruksiya qilindi, elektrifikatsiya qilindi va 1100 km dan ortiq yo'llar

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

elektrifikatsiyalangan. Shu natijada, mamlakatimizdagi temir yo'llarining umumiy uzunligi 6500 km ni tashkil etdi.[7]

Global iqtisodiy jarayonlarning beqarorligi va mamlakatni iqtisodiy rivojlantirish muammolari sharoitida, mintaqaviy integratsiya, izchil va muvofiqlashtirilgan mintaqaviy siyosat O'zbekistonga tranzit tashish sohasidagi aloqalarni mustahkamlash, savdo-sotiqni kengaytirish, umumiy tartibga solish siyosatini muvofiqlashtirish, chegara organlarining hamkorligi va bojxona tartib-taomillarini muvofiqlashtirish imkoniyatlarini ochib beradi.

O'zbekiston iqtisodiyotida temir yo'l transportining ahamiyati juda balanddir. Bu, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va ulkan transport salohiyati uchun katta muhim ahamiyatga ega bo'lgan soha. Quyidagi asosiy sabablarda bu ahamiyat ko'zga tashlanadi:

Tranzit tashish: O'zbekiston geografik joylashuvi tufayli dunyoning qo'rqinchli markazlariga yaqin bo'lgan joylashuvi, temir yo'l transportini dunyo bozorlariga yoritish uchun ideal imkoniyatlar yaratadi. Bu tranzit tashish orqali mamlakat transport salohiyatini oshiradi va iqtisodiyotning o'zaro bog'liqlikni kuchaytiradi.

Ishlab chiqarish faoliyati: Temir yo'l transporti, ishlab chiqarish mahsulotlarini o'z vaqtida, sifatli va qulay ravishda yetkazib berish imkonini beradi. Bu esa o'zbekistonda ishlab chiqarish tarmog'ini rivojlantirish, eksportning ko'paytirishiga olib keladi va mamlakatning iqtisodiyotini kuchaytiradi.

Investitsiyalar va sarmoyadorlik: Temir yo'l transporti, mamlakatning ichki va tashqi investitsiya ko'chirishida muhim rol o'ynaydi. Sarmoyadorlik tarmog'i rivojlantirish va yangi korxonalarni ochishda temir yo'l transportining o'ziga xos ahamiyati bor.[8]

Regional hamkorlik: O'zbekistonning bo'lgan geografik joylashuvi, qo'rqinchli xorazmaga va eng yoqimli bozorlarga yaqinligi orqali regionlararo hamkorlikda temir yo'l transportining ahamiyati ko'zga tashlanadi. Bu esa mamlakatning doimiy iqtisodiy rivojlanishini ta'minlaydi.

Yo'lovchi va yuk transporti: Temir yo'l transporti, aholi va korxonalar uchun qulay va samarali yo'lovchi va yuk tashish usullarini takomillashtiradi. Bu esa mamlakatning har qanday hududida o'zbek mahsulotlarini osonlik bilan yetkazib berish imkonini beradi.

Turizm faoliyati: Temir yo'l transporti turizm sohasida ham ahamiyatga ega. Turistlar uchun xizmat ko'rsatish va turistik joylarga yo'l o'tkazish bo'yicha yangi yo'nalishlarni ochish va turistlarni O'zbekistonga jalb qilishda temir yo'l transportining roli juda muhim.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Shu jumladan, temir yo‘l transportining o‘zbek iqtisodiyoti uchun ahamiyati yuqori va qo‘rqinchli. Bu soha rivojlanishi mamlakatning sarmoyadorlik potentsialini oshiradi va iqtisodiy boshqaruvni mustahkamlashda muhim vazifalarni bajaradi.[9]

XULOSA. Savdo faoliyatini kengaytirish maqsadida, sifatli mintaqaviy infratuzilmani bosqichma-bosqich rivojlantirish uchun harakat qilish muhimdir. O‘zbekiston, masalan, ishlab chiqarish sohasini rivojlantirishga qaratilgan, va tashqi savdoga resurs qaramligidan qochadi. Bu tashqi savdo aloqalari, qayta ishlanayotgan paxta ipi va tayyor to‘qimachilik mahsulotlarini eksport qilish, ichki resurslarni sotish, va mamlakat ichida tovar savdo ko‘proq foyda keltirishga yo‘l qo‘ygan.

Sanoatni kompleks rivojlantirishning asosiy tamoyillari quyidagi jihatlar bo'yicha rahbariyat ko'rsatilgan: temir yo‘l transporti O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining asosiy qismidir, temir yo‘l transportini rivojlantirishning boshqa tarmoqlar bilan birgalikda amalga oshirilishi kerak, temir yo‘l sanoatining jadal rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining ushbu sektori kelajagi uchun muhimdir, investitsiyalarni jalb qilish va mahsulotlarni mahalliyashtirish darajasini oshirish davlat tomonidan ta'minlanishi lozim, temir yo‘l qonunchiligini va texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi siyosatni muvofiqlashtirish, keyingi ishlar vazirlik va idoralar bilan birgalikda, davlatning qo‘llab-quvvatlashi asosida amalga oshirilishi kerak.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qudbiyev, N. T., Qudbiyeva, G. A. Q., & Abduraximov, B. U. O. (2022). LOGISTIKADA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA ULARDANFOYDALANISHNING DOLZARBLIGI. Scientific progress, 3(1), 133-142.
2. Tohirovich, Q. N. (2021). XALQARO MOLIYAVIY HISOB STANDARTLARIGA O'TISH DOLZARBLIGI. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 1(2), 56-64.
3. Халиков, А. А., & Мирсагдиев, О. А. (2019). Разработка информационноизмерительных систем на основе волоконно-оптических датчиков. In Проблемы получения, обработки и передачи измерительной информации (pp. 207-212).
4. Polatjonogli, T. M. A., & Abdulajonovich, S. M. (2022). HUNTING A SUITABLE TYPE OF LEGAL ENTITYFOR CENTRAL ASIAN BUSINESSMEN IN CHINA. Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журнали, 2(1), 75-77.
5. Садиқов, М. А. (2019). Нормативно-правовые аспекты привлечения иностранных инвестиций в Республику Узбекистан. Молодой ученый, (23), 539- 541.
6. Mikell P.Groover. Fundamentals of modern manufacturing. Materials, Processes, and
7. Systems. Fourth Edition. USA, 2010. ISBN-978-0470-467002
8. Л.А Собенин, А.А Зайцев, Б.А Чмыхов Организация, планирование и управление локомотиворемонтным производством М.: Маршрут 2006, 438с.
9. Kamalov I.S., Julenev N.V. "Ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilish va rejalashtirish" УҚ, Тошкент 2018, 160 б.